

A.P. Møllers nytårstale i Studerforeningen

Taler

Arnold Peter Møller
Skibsreder

Dato

7. februar 1942

Omstændigheder

Manuskriptet gengives her som det efterfølgende blev trykt i *Berlingske Tidende*. Uden for manuskript citerede A.P. Møller angiveligt en passage fra *Mein Kampf* om forsvarsvilje og tilføjede, at det havde Hitler, som med så meget andet, ret i. Dette skulle have fået flere tilskuere til at udvandre. Oplysningen om dette findes blandt andet i *Politikens* reportage fra nytårsfesten.

Kilde: Danmarkshistorien.dk

Landsmænd og danske Studenter! *Sit Fædreland skylder man alt, hvad man kan udrette.*

Den, der formede dette Ord, levede ikke sit Liv forgæves. Han ydede en stor videnskabelig Indsats og prægede et Ord, som hans Landsmænd gennem svundne Slægtled ikke har kunnet komme udenom, og som intet Slægtled vil kunne komme udenom. Til vort Slægtled, til os, der lever i vort ældgamle Fædrelands ulykkeligste Tid, har dette Ord særligt Bud, der saa meget mere krævende trænger sig paa, fordi vel faa her i Landet ikke er klar over – eller dog har en Følelse af – at den Ulykke og Fornedrelse, der er overgaaet vort Fædreland, skyldes, at Rasmus Rasks Ord blev baade gemt og glemmt.

Og dette lærer Historien med lysende Klarhed: For et Land, for et Folk melder Nemesis sig altid. Individet kan begaa mangt og meget; positive Synder og Undladelsessynder, Efterladenhed og Ligeegyldighed, Ansvarsløshed og uklog Sorgløshed. Sporløst gaar det aldrig hen for den enkelte, men en Del kan tilsyneladende komme helt godt fra det. Begaas de samme Fejl af et Folk og dets Ledere, og Historien – ogsaa vor Tid – har mange Eksempler derpaa, er Regnskabet haardere, Nemesis sikrere. Jeg har i mange Aar været af den Overbevisning, at vort Land blev styret henimod den Afgrund, hvori det nu befinder sig, og mange er, efterhaanden som Tiden er gaaet, enig med mig deri.

Vi Danske har Ret til at være stolte af vort Land. Vi er et ensartet, velbegavet Folk, og selv om den sjællandske Syge ikke er helt sjælden – hverken paa Sjælland eller i andre danske Egne – er vi som Helhed betragtet ogsaa et flittigt Folk. Ogsaa andre Folkeslag har jo deres Form for sjællandsk Syge at trækkes med; for Tysklands Vedkommende pudsigt illustreret ved en Rigdom af Ordspil som: "Wer Arbeit kennt, reißt sich nicht darnach", "Wer Arbeit kennt und sich nicht drückt, ist verrückt" o.s.v. o.s.v. Dansk Tunge har, saa vidt jeg kan se, færre Ordspil om Ladhed, og da Ordspillene i Reglen følger Fremtoningerne, er vi maaske, naar alt kommer til alt, heller ikke synderlig belemret med Ladhed.

Deri har Sociallovgivningen – støttet af Lønpolitikens Skrue uden Ende – dog i de seneste Decennier skabt en sørgelig Forandring. Ved Siden af sine gode Virkninger har den sat Lediggang og Fidusmageri i System og gjort Understøttelser til en udbredt Levevej. Men intet Folk vilde uden at tage Skade kunne leve under en saa nedbrydende Lovgivning, og Misèren giver efter min Mening mindre Anledning til at tvivle om vort Folks medfødte aandelige Sundhed, end om vort saakaldte Folkestyres Evne til at styre Landet paa klog og forsvarlig Vis.

Vor Historie viser langt tilbage, og i ubrudt Række glider Aarhundrederne forbi Ens indre Blik med Billeder af et frit og uafhængigt Folk, som levede paa disse Øer og den jydsk Halvø som det, vi er i Dag: Danske. Historien er en tyk Bog med mange Blade. Og der er mange, mange Blade, som først kommende Tider skal skrive. I Aarhundrederne, der svandt, er det gaaet op og ned for Danmark og dets Folk, og ikke alt er lysteligt at se tilbage paa. For Nutidens kortsynede Øje kan det se ud, som om Danmark har haft den Ulykke at opleve sin Storhedstid for tidligt, men ogsaa dermed har det svinget, thi Danmark har haft flere Storhedstider, og hver Gang vort Folk var sin Undergang nær, har det rejst sig paany. Det vil det ogsaa gøre nu, men der skal Tro og Vilje til; en anden, rederligere, renere og fastere Vilje, end vi har set i de sidste dekadente Decennier.

I min Ungdom, i Aarene 1900-1904, levede jeg i Rusland, i det dengang saa mægtige Czarriges Hovedstad, Sct. Petersborg. Vi unge Skandinaver rejste hyppigt til Finland, hvor vi kom i nogle beskedne Hjem. I disse Hjem hang Runebergs Ord: "Än kommer dag, än är ej allt förbi" indrammet paa Væggen. Det kan næppe betvivles, at det var den Livsvilje, dette var Udtryk for, der førte til Finlands Frigørelse, og det var den samme Tro og Vilje, som førte Finland frelst gennem Vinterkrigen. Den samme Tro og Vilje maa genfødes hos os. I de

svundne Aarhundreder har Danske jo ikke staaet tilbage for Finner!

Jeg mener som sagt, at vi Danske kan se tilbage paa vort Folks lange Historie med Rankhed og Stolthed. Et stilfærdigt, men rankende Blad er Sønderjydernes Historie i Trængselsaarene 1864-1918. Efter 54 Aars haardt Fremmedaag kom de tilbage til os saa danske, som de var forud. Vi véd, at saadan vilde det gaa igen, ja, selv om det var 7 Gange 54 Aar. Vor Aand kan ikke dø!

De danske Sønderjyder blev jo som Soldater i Værnepligtsaarene spredt viden om i det daværende Preussen. Det skete vist maaltvidst for at faa dem til at glemme deres Hjemstavn og dens Sprog. Som Ung arbejdede jeg et Par Aar i Königsberg, Østpreussens Hovedstad. Det var i forrige Aarhundrede, 1898/99. Baade dér og i Havnebyen Pillau laa ikke faa danske Soldater. Tjenestetiden var lang og tyngende, 3 Aar. Noget, der forundrede os unge Danske, var, at skønt disse unge Landsmænd var i Uniform – og Mennesker i Uniform mister jo let deres Særpræg – saa kunde vi tit se paa en preussisk Soldat, at han var dansk. Var de i Geled, var der intet at gøre, men ofte er jeg og andre gaaet tæt forbi en Vagtpost, og har i Forbifarten hilst Soldaten med et dansk "Goddag, Landsmand". For mig personlig slog det aldrig fejl; hver Gang fik jeg et sønderjydsk "Godav, godav" og et glad Smil tilbage. Saa særpræget er vort Folk!

Vi kan være vor Historie bekendt, men de seneste Decennier var en Nedgangsperiode. Materialismen fik altfor stor Magt, og Stemmekøbspolitikken fik slemme Følger. Viljen til Selvhjulpethed svandt i vide Kredse, Lediggang og Demoralisation bredte sig. De umiddelbare Aarsager var nedbrydende Udvækster i vor Socialpolitik og en kortsynet Lønpolitik – Skruen uden Ende – der stræbte efter for høje Lønsatser, som virkede fordyrende og fremkaldte Arbejdsløshed. Det sørgeligste var dog, at man berøvede det danske Folk dets Værnevilje og dermed dets Selvgættelse. Paa den Vis kan et Folk ikke bestaa, og hvis der ikke skiftes Signaler, vil det danske Folk gaa til Grunde. Den Værnevilje, det ikke har villet bruge til eget bedste, bliver da taget i Brug af Fremmede – men tvangsmæssigt.

For nogle Aar siden byttede vi Nationalsang. Jeg var imod det, og jeg var navnlig imod Motiverne. Traditionen har altid stor Værdi, men den ses ikke af Nærsynede. Dannebrog er Verdens ældste Nationalflag, og vor gamle Nationalsang, "Kong Christian stod ved højen Mast", var vokset naturligt ud af vort Folks Historie. I de første Aar undlod jeg at rejse mig, naar den

nysudnævnte Nationalsang blev sunget, men Skik følge, eller Land fly, siger jo et gammelt Ord, og nu følger jeg – skønt modvilligt – Trop. Men Landsmænd og Studenter, I Herrer i Aandens Rige, har I aldrig, naar I sang:

*"Vort gamle Danmark skal bestaa,
Saa længe Bøgen spejler,
Sin Top i Bølgen blaa",*

følt det samme haanende, indre Spørgsmaal som jeg: Hvad mener I egentlig med det? I vil jo ikke gøre noget for, at jert Land skal bestaa, og saa *kan* det jo ikke bestaa. Har I aldrig tænkt over det, saa tænk over det nu og herefter og syng ikke med, hvis I ikke mener noget alvorligt med det. Ellers gør I jo blot Nar af jer selv. – Ja, undskyld, men saadan er nu engang Livet! De Værdier, man ikke vil værne om, mister man.

"Sit Fædreland skylder man alt, hvad man kan udrette." Det gælder os alle, men hvad mener vi med det? For mig har det jo været let, fordi jeg som ung valgte en Levevej, hvor mit Arbejde umiddelbart gik ud paa at gøre Danmark større: gennem dets Handelsflaades Vækst. Næsten alt erhvervedes udefra, og omend det har været et Slid, fordi jeg nu engang havde mere Initiativ end medfødt Administrationstalent, har mit Virke vist umiddelbart maattet give mere Tilfredsstillelse end de fleste andres. Nu er det jo foreløbigt forbi; kun faa Procent af den store Flaade, mine Medarbejdere og jeg havde skabt i snart 4 Decennier, er i Behold. Men Vejen ligger klar for os, naar Danmark bliver frit: Genopbygning efterhaanden som Midler og Muligheder kan findes. En Del andre Erhvervsfolk har samme umiddelbare Adgang til Tilfredsstillelse ved deres Arbejde, fordi de erhverver udefra eller dog driver landsgavnlig Produktion. Men for mange andre er det ikke saa lige til: de lever umiddelbart *af* Landet. Dog en Digter – jeg tror det var Ibsen – har sagt noget som, at Digter er hver den, der i sit daglige Stræv øjner Idealet. Digter i den Forstand kan vi alle være, Bonde som Borger, Høj som Lav, Lærd som Ulærd. Det afgørende er at øjne Idealet i sit Arbejde. At arbejde for sit Land.

"Vær ærekær og selvhjulpen" har under vore dekadente Nutidsforhold Bud til mange, til flere end naturligt er. Vær selvhjulpen ogsaa fremefter. Følg Nationalbankdirektør Bramsnæs' Manen fornylig: Skaf dig en Sparekassebog og sørg for, at der kommer noget ind paa den. Fald ikke Samfundet til Byrde. De Midler, der gaar til unødige Understøttelser nu, bliver der haardt Brug for til

Fædrelandets Genrejsning og Værn senere. Den, der skaffer sig Bevidstheden om, at han gør *sin* Indsats, vil finde, at han bliver rankere, friere og lykkeligere derved.

Du Købmand, se ikke din Opgave i at tjene flest mulig Penge, men husk, at du har en landsgavnlig Mission ved at formidle Omsætningen saa *billigt* som overhovedet muligt, saa Danmarks Prisniveau kan blive saa lavt som muligt. Et Lands Prisniveau muliggør et lavt Lønniveau, og omvendt, og det er igen Betingelsen for, at der kan blive Arbejde til alle. Hjælp paa denne Maade til at komme af med Arbejdsløsheden. Gør en Indsats!

Og I Landmænd, søg tilbage til jer tidligere stolte Selvhjulpethed, som dansk Landbrug i de senere Aar er kommet saa sørgeligt langt bort fra. De Priser, I faar nu, er kunstige, overdrevne og tildels fiktive og er en fordyrende Byrde for Samfundet. Den Dag kommer jo, da I igen skal staa paa egne Ben, og saa maa I *kunne* det.

Og nu I Studenter! I har jo studeret og finder nok selv Vejen, men ogsaa I maa være „Digttere“; I maa i al jer Gerning øjne Idealet. Mange af jer bliver Embedsmænd, og der ligger Idealet gemt i en dygtig, uselvsk, hurtig og *enkel* Administration, ren og redelig i sine Motiver.

Danmarks Administrationsapparat er efterhanden blevet meget stort; ogsaa meget tyngende, baade direkte ved, hvad det koster, og ved det store Antal Mennesker, det lægger Beslag paa, og indirekte ved de mange Indgreb og Hemninger for Befolkningen. Jeg er ikke saa vis paa, at al denne Administration er helt nødvendig, selv nu, men er ganske sikker paa, at, naar Landet skal genrejses, og naar det skal have Raad til et forsvarligt Forsvar og Uddannelse af Landets Ungdom, saa bliver en enklere Administration en Nødvendighed. Det kan være fristende for Embedsstanden at holde paa dette store Administrationsapparat, der jo betinger Myndighed, Avancement, Indflydelse og meget andet. Men her vil Kravet om Uselvskhed melde sig, og den Kamp, Embedsmændene maa føre i deres inderste, kan vist ofte blive haard nok. Dog, Rasmus Rasks Ord kommer I ikke uden om!

Den første og største Appel maa det være tilladt at rette til Regeringens og Tingenes Medlemmer. Enhver granske sin Vandel og klargøre sig, om Rasmus Rasks Livsregel har været hans. Nu er Danmark i Vaade, og den, der ikke kender

sig ren, han søge at blive det – eller gaa. Den udbredte Parlamentslede i det danske Folk har sin store Berettigelse, og vort Folkestyre maa enten blive renere og bedre eller ændres.

Ja, dette er i Hovedsagen, hvad jeg som snart aldrende, dansk Mand har at sige danske Studenter i en skæbnesvanger Tid. Jeg har ikke søgt denne Lejlighed til at udtale mig, thi, som I vel har iagttaget, er jeg ingen Ordets Mand, men jeg har ikke villet undslaa mig, da jeres Formand opfordrede mig dertil. Hvad jeg vilde sige, vidste hverken han eller jeg. Skulde nu nogen i denne Sal, eller uden for denne Sal, mene, at jeg stiller større Krav, end jeg opfylder selv, vil jeg dertil sige: Deri kan I vist have Ret, men ikke desto mindre er de Sindelagskrav, jeg her har fremført, rigtige, og de er ikke større eller anderledes, end at de naturligt bør være Ledestjerne for et Folk som det danske. Det er Rasmus Rask, ikke mig, der opstiller Kravet!

Vi bør i alle disse Ting se hen til vor Konge.

Til Slut et Ord om Fremtiden. Uanset hvordan Krigen ender, vil Danmark gaa ud af den nuværende Tilstand som et fattigt Land med vanskelige Erhvervsforhold, men følger vi Finlands og Sveriges Eksempel i Nationalfølelse og særlig Finlands Eksempel i Sparsommelighed og Vilje til personlig Selvhjulpethed, vil det bære fremad. Det er min bestemte Overbevisning, at Danmarks og Norges, sandsynligvis ogsaa Finlands Trængsler kunde være undgaaet, og Sikkerhed for vort og andre nordiske Folks Bestaaen gennem Tiderne som nordiske Folk maa efter min Mening søges i en nær nordisk Sammenslutning rettet hverken mod Øst, Syd eller Vest, men til fælles Hjælp og Forsvar. At dette set paa langt Sigt vil være i alles Interesse, ogsaa i tysk Interesse, føler jeg mig overbevist om.

Gennemførelsen bliver nordiske Statsmænds Opgave. Ret for den enkelte, Bonde som Borger, til frit at tro, tænke, tale, læse, høre og arbejde, Frihed for Nationen, Fred og Uafhængighed for Norden under gavnlig Vekselvirkning med Omverdenen, staar for mig som Idealet og Maalet. Maatte Norden have Statsmænd, der kan naa det.

Kilde

Betænkning og Beretning til Folketinget afgivet af den af Tinget under 15. juni 1945 nedsatte Kommission i henhold til Grundlovens §45, bd. IX, 1949, s. 170-173.

Kildetype

Dokumentation i avis, magasin e.l.

Tags

Nytårstale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/a-p-moellers-nytaarstale-i-studenterforeningen>